

Upravništvo: Ljubljana, Puccinjeva
ulica 5 — Telefon št. 31-22, 31-23
31-24.

Inseratni oddelek: Ljubljana, Puccin-
jeva ulica 5 — Telefon 31-25, 31-26

Podružnica Novo mesto: Ljubljanska
cesta št. 42.

IZKljučno ZASTOPSTVO za ogle-
se iz Kr. Italije in inozemstva ima

Unione Pubblicità Italiana S. A.,
Milano

JUTRO

PONEDELJSKA IZDAJA

Uredništvo:
Ljubljana, Puccinjeva ul. 5. Telefon
št. 31-22, 31-23, 31-24, 31-25, 31-26
Ponedeljska izdaja »Jutra« izhaja
vsak ponedeljek zjutraj. — Naroka
se posebej in velja mesečno L. 3.—
Rokopisi se ne vračajo. — Oglaš po
tarifu.

CONCESSIONARIA ESCLUSIVA
per la pubblicità di provenienza
italiana ed estera:
Unione Pubblicità Italiana S. A.,
Milano

Bombe sul porto di Biserta

15 apparecchi nemici abbattuti

Il Quartier Generale delle Forze Armate
comunica in data di 30 maggio 1943-XXI il
seguente bollettino di guerra No. 1.100:
Bombardieri pesanti germanici sgancia-
vano questa notte sul porto di Biserta bom-
be di medio e grosso calibro.
L'isola di Pantelleria è stata ripetutamen-
te attaccata da velivoli nemici dodici dei
quali risultano distrutti dalle batterie e. a.

Bombe na luko v Bizerti

15 sovražnih letal sestreljenih

Glavni stan italijanskih Oboroženih sil je
objavil 30. maja naslednje 1.100 vojno po-
ročilo:

Nemški težki bombniki so metali ponoči
bombe srednjega in velikega kalibra na pri-
stanišče v Bizerti.

Otok Pantellerio so ponovno napadla
sovražna letala, izmed katerih so 12 sestrel-
ile protiletalske baterije.

Razen tega so bili bombardirani brez
omembe vredne škoda S. Antioche in oko-
lica Cagliarija. Protibombno topništvo je
sestrelilo 2 letala, izmed katerih je eno pad-
lo v morje, drugo pa blizu Mercureduja.

V borbah z našimi lovci se je en »Spit-
fire« zrušil na tla blizu Trapanija.

Ameriške izgube v Tunisu

Buenos Aires, 29. maja. S. Uradno poro-
čilo ameriškega vojnega departamenta ob-
javlja, da so ameriške čete izgubile na tu-
niškem bojišču 17.500 mož. Temu nasproti
je bivši poveljnik ameriških čet v prvi
svetovni vojni, ki se je vrnil iz Tunisa v
Ameriko, zatrjeval, da so bile ameriške

19. obletnica vseučiliške Milice

Manifestacije borbenosti in vere v zmago

Rim, 29. maja. s. Ob 19. obletnici usta-
novitve vseučiliške Milice je imela 4. legi-
ja iz Rima lepo vojaško svečanost, ki so
ji prisostvovali Podtajnik stranke, gene-
ral Tarabini v zastopstvu Tajnika Stranke
Scorze, šef generalnega štaba Milice
Gastaldi, predstavnik ministra za ljudsko
kulturo, državni podtajnik za narodno
vzgojo Rispoli in še mnoge druge osebn-
osti. Prisotni so bili tudi ranjenci in po-
škodovanci iz vojne. Razen tega so bili
zbrani tamkaj tudi bataljoni gojencev prve-
ga tečaja iz predvojaške vseučiliške
vzgoje in še več drugih vojaških formacij.
Polnoštevilno je bila zbrana vseučiliška
mladina. Ko je prišel šef generalnega
štaba Milice se je začela slovesna masa.
pri kateri je mnng. Rubino blagoslovil
spominjska odličja za Francesca Azzare-
la, ki je padel v severni Afriki. Takoj na-
to so bili gojenci predvojaškega tečaja za-
priserženi.

General Gastaldi je imel navdušen na-
govor na Črne srce z vseučilišča. »I ga
je zaključil z naslednjimi besedami:

»Prisega, ki ste jo opravili v tem sve-
čanem trenutku, vas veže v časti kot Ita-
lijane in fašiste v oboroženi službi Domov-
vine. Ta prisega je tudi najpomembnejši
čin v vašem življenju, ker ste jo položili
prostovoljno za uvrstitev v Milico, preden
so vas državni zakoni poklicali, da oprav-
ite vojaško dolžnost vsakega državljanja.
Pomen te prisige je tem večji, ker ste jo
položili v trenutku, ko je Domovina v
orožju in jo ogražajo sovražniki, ki si je
zastavil nalogo, da bi nam naprtil sramo,
to hlapčevstva. Čin vaše prisige je nav-
dušil vse naše bojevnike ter žene in ma-
tere italijanske, ki se zanašajo na vašo
mladost, prepričano o srečni bodočnosti.«
Gojenci so nato zapeli himno vojne in
Revolucije, nakar je šef generalnega šta-
ba Milice odredil pozdrav Kralju in Ce-
sarju ter Duceju, potem pa so bataljoni
v rimskem koraku in med burnimi ova-
jami navzočih defilirali pred častnimi go-
stniki. Po končani svečanosti so nekateri od-
ličniki 4. legije odšli v glavno poveljniš-
tvo Milice, kjer so počastili spomin pad-
lih.

Rim, 29. maja. s. Ob priliki 19. oblet-
nice vseučiliške Milice, je šef glavnega
štaba Milice odpisal naslednje brzojav-
ko:

Vseučiliška Milica slavi svojo 19. oblet-
nico v času najbolj hude borbe, toda prav
zato je še bolj kakor zdaj nepremakljiva
naša zvestoba Duceju in še bolj goreča
naša želja za zmago. Vsem mladim vseu-
čiliškim legionarjem, zvestim nadaljeval-
cem italijanske prostovoljske tradicije,
moj tovariški pozdrav.

Firenze, 29. maja. s. Vseučiliška legija je
svečano proslavila 19. obletnico svoje usta-
novitve. Najprej so se vseučilišniki po-
kolonili padlim za Revolucijo in v vojni,
nato pa so prisostvovali slovesni zadržnici
za svojega tovariša, ki je padel v vojni.
Pozneje je bila na univerzi sami spomin-
ska svečanost, na kateri je govoril zlate
kolajna Giulio Cesare Centauro, ki je s
svojimi izjavami navdušil vseučiliško mla-
dež za slavne borbe za Kralja in Cesarja
ter Duceja.

Siena, 29. maja. s. Ob obletnici vseu-
čiliške Milice je minister za narodno pro-
sveto otvoril sveetišče, ki ga je Kr. Pic-
colominijev licej posvetil za domovino
padlim gojencem. Potem, ko je obiskal pi-
nakoteko v veži Kr. vseučilišča, je Eksc.
Biggini pri Curatoneu in Montanaru, ki so
jo položili k vnožju spomenika za domo-
vino padlih vseučilišnikov. Nato je bil
izročen praporec prvemu tečaju gojencev,
častnikov-vseučilišnikov. V avli Magne
Atenea je imel potem narodni svetnik
Lando Ferretti spominjski govor, v katerem

Nova emisija zakladnih bonov

Rim, 29. maja. s. Nova emisija zakladnih
bonov, ki jo je sklenila vlada in se je izvršila
s Kraljevim zakonskim odlokom, objavljenim
v današnjem uradnem listu, daje posebno ugod-
ne pogoje za varčevalce. Cena emisije je do-
ločena na 97 lir za vsakih 100 lir podpisane
nominalnega kapitala. Boni pa bodo dajali 5 lir
obresti za vsakih 100 lir nominalnega kapitala,
ki bodo izplačane polletno za nazaj vsakega
15. junija in 15. decembra v letu, počenši s 15.
decembrom t. l. Za vsako serijo 5 milijard lir
bo izrebranih vsakega pol leta 5 premij po en
milijon lir. Tako bodo novi boni dejansko da-
jali po 5,90 odstotka, kar znatno presega nomi-
nalno investicijo. S to emisijo so zvezane po-
sebnosti, po katerih se razlikuje od prejšnjih
emisij. Predvsem zapadejo novi boni v petih
letih, toda dekret določa, da jih bo mogoče iz-
koristiti pod pogoji, ki bodo ob svojem času
objavljeni, že po treh letih za plačevanje nepo-
srednih davkov. Varčevalci ne bodo torej svoje
podpisane vsote lahko izkoristili po petih, tem-
več že po treh letih. V drugi vrsti je treba na-
vesti obsežne fiskalne olajšave, ki so določene
za nove bone. Tako odreja dekret, da so novi
naslovi razen vseh privilegijev in olajšav, ki
veljajo za sedanje 9letne bone, prosti davka
na dediščino, davka za registracijo, če se upo-
rabijo za osnovanje dot ali za prenos v druž-
niški imetje, in druge olajšave. Potrebno je pod-
črtati, da se te olajšave razširjajo tudi na vse
zakladne bone prejšnjih emisij. Z dekretom
finančnega ministra je bilo določeno, da se
podpisovanje prvih dveh serij v znesku 10 mi-
liard lir izvrši v času od 7. do 21. junija pri
vseh podružnicah Bance d'Italia ter kreditnih
zavodov in podjetij, ki so se pod predsedstvom
guvernerja Bance d'Italia združila v konsorcij.
Notranji značilnostim novega psojila se pri-
družujejo še znanje, ki zaslužio še poseben
poudarek. Nova emisija je bila dejansko raz-
pisana potem, ko so bile državne finance z no-
vimi fiskalnimi ukrepi, kakor je razvidno iz iz-
jav, ki jih je podal finančni minister pred sena-
tom, trdno zagotovljene. To pomeni, da bo
moglo državno finančno gospodarstvo z lah-
koto ustreči vsem normalnim izdatkom za pla-
če, pkojnine in vojne izdatke, predvsem pa
tudi izdatke za obresti preteklih in bodočih
javnih posojil, in sicer z rednimi fiskalnimi do-
hodki, ne da bi se bilo za to treba zateči k
novim posojilom. Ta okoliščina je največjega
pomena, ker bi se država z rednim proračunom
morala zateči k novim obremenitvam, kar sedaj
popolnoma odpade. Tako predstavlja nova emi-
sija le redno finančno operacijo v vojnem času,
ki pomeni najuspešnejši ukrep proti inflaciji in
predstavlja tedaj najvišjevo varčevalno nalož-
bo, h kateri poziva država javnost. Končno je
omeiniti še izjave Eksc. Acerba, finančnega mi-
nistra, v njegovem zadnjem govoru pred sena-
tom, in sicer o zaščiti, ki je bo po končani voji
ne deležno zasebno imetje v obliki državnih na-
slovov pred zasebnim imetjem v obliki drugih
bonov.

Rim, 29. maja. s. S Kr. ukazom, ki bo v
kratkem objavljen, je bila dvolcena izdaja
petletnih 5% nih zakladnih bonov v serijah po
5 milijard lir. Za nove zakladne bone bodo
veljala vsa navodila in vse ugodnosti kakor za
devetletne bone, ki so že sedaj v prometu.

Potopljena angleška podmornica

Lizbona, 29. maja. s. Angleška admira-
liteta objavlja, da je podmornico »Re-
gente«, ki se že dalje časa ni vrnila, ama-
trati za izgubljeno. »Regente« je odrivala
1475 ton in je bila oborožena s topom
102 mm, z 2 strojnica in 8 cevmi za
suščenje torpedov.

Iz „Odredbenega lista PNF“

Navodila o pravicah in dolžnostih fašistov

Rim, 29. maja. s. Odredbeni list PNF
št. 16 objavlja:

Strankin znak ne more nadomestiti no-
ben drug znak, vključno onega za skva-
driste in za Milico. Ta znak je viden izraz
odločne volje našega ponosa, da hočemo
biti člani Stranke. Hierarhi ne smejo ni-
koli odrežati, da je treba znak nositi. Tem-
več morajo brez nadaljnje izločitvi iz
vrst Stranke vsakogar, kdor prekrši ta
zakon časti z naslednjo utemeljitvijo:
»Nevreden, da bi pripadal PNF zaradi po-
manjkanja osebnosti in političnega po-
guma.« Izkaznica PNF je izkaznica za
prostovoljno pripadnost k borbeni milici,
ki je stalno v službi Revolucije in Domov-
vine in mora zaradi tega pomeniti enako
za vse fašiste. Zaradi tega je odpravljene
»častna« izkaznica, kakor jo določa
čl. 89 pravilnika PNF.

Zvezni tajniki bodo v svečani obliki iz-
ročili izkaznice PNF naslednjim tovari-
šem: a) družinskim poglavarjem padlih v
vojni, ki so bili odlikovani z zlato kolajno;
b) odlikovanim z zlato kolajno; c) dru-
žinskim poglavarjem, padlih za Revolucijo;
d) najbolj poškodovanim in največjim
invalidom iz vojne; e) poškodovanim in
invalidom za Revolucijo; f) najbolj poško-
dovanim in največjim invalidom zaradi
dela, in g) roditeljem sedmih in več otrok.

Stranka daje tudi podpore, ni pa pod-
porna ustanova in še manj penzionat.
Zaradi tega Stranka ni dolžna skrbeti za
drževanje fašistov, ki se bodo vrnili po
končanem mandatu v njene vrste. Stran-
ka služi sebi, ne pa drugim. Izraz »služil
sem Stranki toliko let«, ki zveni kakor
pravica do nečesa, mora izginiti iz naše
govorice. Če služimo Stranki, služimo na-
rodu in torej tudi samim sebi. Stranka da
vedno vsakemu članu in v vsakem pri-
meru mnogo več, kakor lahko vsak izmed
nas da Stranki. Delo za vojne namene ne
sme biti ustavljeno iz nobenega razloga.
Zaradi tega ni nobenega opravičila, ki bi
fašiste razrešilo zaposlitve v vojne na-
mene.

Sovjetski napadi pri Lisičanskju zavrtnjeni

V Finskem zalivu potopljena sovjetska podmornica — Na
Atlantiku je bilo potopljenih 15 sovražnikovih ladij z
90.000 tonami

Iz Hitlerjevega glavnega stana, 30. maja.
Vrhovno poveljništvo nemške vojske je ob-
javilo danes naslednje poročilo:

Na vzhodni fronti kubanskega predmost-
ja in na področju pri Lisičanskju je sovraž-
nik začel krajevne napade ob podpori moč-
nega topniškega ognja, ki so bili v proti-
sunkih zavrtnjeni.

Akcija proti boljševiškim tolpom v za-
ledju srednjega odseka fronte je bilo uspeš-
no zaključeno. Obkoljene skupine tolp so
uničene, pri tem pa je bilo zaplenjenih 74
skladšč z velikimi zalogami živil in mno-
gim orožjem.

Z ostale vzhodne fronte poročajo o uspeš-
nem delovanju lastnih napadalnih oddelkov.
Za lov na podmornice uporabljene enote
vojne mornarice so potopile v Finskem za-
livu sovjetsko podmornico.

Oddelki sovražnih letal so večerj podnevi
napadli bretonsko mesto Rennes, kakor tu-
di nekatera oporišča ob atlantski obali in
bombardirala ponoči več zapadno-nemških
krajev. Povzročena je bila deloma večja
škoda na poslopih. Prebivalstvo, posebno
v Wuppertalu, je imelo izgube. Po doslej
razpoložljivih vesteh je bilo sestreljenih 57,
po večini štirimotornih sovražnih letal. Iz-
gubili smo štiri lastne lovcve.

Nemška težka bojna letala so obstrelje-
vala v noči na 30. maja ponovno pristani-
ško področje Bizerte.

V večerj javljeni bitki nemških zaščitnih
oboroženih sil z oddelkom angleških brzih
čolnov so se naši uspehi še bistveno pove-
čali, kajti sovražnik je skupno izgubil pet
brzih čolnov, dva nadaljnja pa sta bila hudo
poškodovana in sta začela goriti.

Naše podmornice so bile zadnje dneve na
severnem in južnem Atlantiku v hudih bor-
bah s konvoji, ki so jih naše vrle posadke
na podmornicah vodile z držnim napadal-
nim duhom in najhujšo zagrenjenostjo. Poto-
pile so 15 ladij s skupno 90.000 br. reg. to-
nami.

Izjalovljeni sovjetski napadi ob Kubanu

Berlin, 29. maja. s. V izpolnitve da-
našnjega uradnega poročila nemškega vr-
hovnega poveljništva izjavljajo vojaški
krogi, da so bile na vzhodnem krilu ku-
banskega predmostja nemške čete tudi
večerj zapletene v hude obrambne boje.
Boljševiki so napadli z uporabo močnih
oklopnih in pehotnih sil. Sovražniku se je
posrečilo zasesti neko višino, ki pa so jo
takoj nato zopet osvojile nemške čete. V
teh bojih je bilo uničenih 9 sovjetskih
oklopnih voz. Tudi vsi drugi poizkusi, da
bi sovražnik prodrl fronto, so se izjalo-
vili ob žilavem odporu nemških čet. V
severnem odseku kubanskega predmostja
je sovražnik podvzel skromne ofenzivne
sukite, ki so bili prav tako zavrtnjeni z
znatnimi izgubami zanj. V teh borbah so
se nemške čete med drugim polastile tudi
53 čolnov za izkrčevanje. V vse te boje v
kubanskem predmostju je neutrudljivo
posegalo nemško letalstvo. Nemški piloti
so imeli velike uspehe posebno pri ob-
streljevanju pehotnih oddelkov. 16 so-
vražnih oklopnih voz je bilo izločenih iz
borbe, razen tega pa uničenih tudi mnogo
malih ladij za dovoz zalog. Končno je
nemško letalstvo učinkovito obstreljevalo
sovražnikovo zaledje, predvsem zbirališča
čet, ki so bile pripravljene za napad.

Severno od Lisičanska so nemške čete
večerj odbile nekajere sovjetske napade
in uničile 6 sovražnih oklopnih voz. Na-
padi, ki jih je podpiralo topništvo, letal-
stvo in oklopne sile, so se končali s težki-
mi izgubami za sovražnika. V večernih
urah je bilo tamkaj sestreljeno sovražno
izvidniško letalo, ki je padlo na nemška
tla.

Razen tega je sovražnik izgubil nad Ro-
kavskim prelivom dve letali po zaslugi
protiletalskih baterij v Zeebrugge.

O položaju na vzhodnem bojišču

Monakovo, 29. maja. s. — Münchener
Neueste Nachrichten« se bavijo z voja-
škim položajem na vzhodni fronti in po-
udarjajo, da sta sovražni in nevtralni tisk
zmerom bolj zaposlena z napovedmi o
skorajšnjem razvoju borbe na tem zago-
netnem področju. Nič manj v skrbih niso
gledete tega v boljševiškem vrhovnem po-
veljstvu, kjer skušajo uganiti namere
nemškega vrhovnega poveljništva, ki tipa
sedaj fronto z močnimi letalskimi silami.
Oba nasprotnika, piše list, sta sedaj iz-
brsala zadnje sledove zimske borbe. No-
va razdelitev sil in rezerv postaja dokon-
na in na sovjetski strani so pri tem po-
svetili največ pozornosti odseku Brjansk-
Orel, kjer so osredotočili pomembne le-
talske sile in tudi rezerve za vojsko na
kopnem. Nemški oddelki so odločno za-
vrnili napade sovjetskega letalstva v tem
odseku in so razen tega radikalno očistili
lastno zaledje partizanov, ki jih je Mo-
skva poslala za hrbet nasprotnika. Mir na
vseh vzhodni fronti moti samo strahovita
borba, ki se razvija okrog kubanskega
predmostja. Boljševiki bi hoteli za vsako
ceno izločiti ta nevtrni trn v svojem bo-
ku, ki je obenem oporišče za vsako mo-
rebitno pobudo z nemške strani. Izgube,
ki so jih rdeči utrpeli v tem odseku, ne da
bi dosegli pozitivne uspehe, so strahotne.
toda sovražnik nadaljuje brez odmora z
očitnim namenom, da bi izval nemški od-
por, iz katerega bi kakor koli lahko skle-
pali na namere, ki jih ima nasprotnik za
skorajšnjo poletno sezono. V dveh letih

vojne so se na sovjetski strani naučili
spoznati nevarnost nemške gibljivosti in
skušajo zato pripraviti najbolj primerne
ukrepe, da bi jo vzdržali. Nemško povelj-
ništvo skuša izkoristiti v največji meri po-
budo, ki jo sovražnik očitno noče pod-
vzeti.

Sovjetska imperijalistična stremiljenja

Stockholm, 29. maja. s. Senator Wheeler,
voja ameriških izolacionistov, je izjavil večerj v
nekem govoru, da je sedaj naloga Rusije, da
dokaže, ali se odpoveduje svojim imperijalistič-
nim težnjam za povojni čas. Wheeler je po-
udaril še enkrat potrebo takojšnje velike ofen-
zive proti Japonci, medtem ko prihaja zavez-
niška invazija v Evropi šele v drugi vrsti v po-
štev. Izjavil je nadalje, da obsegajo imperi-
alistične težnje Sovjetske zveze po verodostojnih
virih, ki so v njegovih rokah, naslednje: velik
del Poljske, Estonije, Letonske in Litve, velik
del balkanskih držav, gospodarski in politični
vpliv na Finsko, Švedsko in Norveško ter nad-
zorstvo nad Bosporom. Nič bi ne moglo do-
zvedno preprečiti Stalinu, da doseže te cilje, je
zaključil Wheeler, če vztrajamo na tem, da
zanemarimo azijska operacijska področja. V
tem primeru se bo zgodilo, da se bomo morali
po zaključku vojne v Evropi sami boriti z
močno Japonsko.

Barbarstvo angleških letalcev

Berlin, 29. maja. s. Podpredsednik angleške-
ga ministrskega sveta Attlee je izjavil 27. t. m.,
da ni res, da mečejo angleški bombniki svoje
bombe v Nemčiji na slepo, temveč jih pošiljajo
samo na vojaške cilje in na naprave, ki so
važne za vojno proizvodnjo. Tukajšnji vojaški
krogi pobijajo to trditev, češ da se mora ugo-
toviti prav nasprotno, in objavljajo v zvezi s
tem seznam v kronološkem redu vseh terori-
stičnih napadov, ki jih je doslej angleško letal-
stvo izvedlo na Nemčijo. Po podatkih iz tega
seznama je bilo v dobi do 25. maja tega leta
zadetih ogromno število izključno civilnih po-
slopij, in sicer 191 sol, ki so popolnoma raz-
dejane, medtem ko je 920 drugih hudo poško-
dovanih, 108 bolnišnic popolnoma razdejanih
in 231 hudo poškodovanih. 133 cerkv razdeja-
nih in 490 hudo poškodovanih. K tem je treba
prišteti še porušene številnih stanovanjskih hiš
in narodnih spomenikov. Samo v Kölnu je bilo,
kakor ugotavljajo podrobno pooblašeni krogi,
popolnoma porušeni 31 cerkev, med njimi ne-
katere najstarejše in najslavnejše v Nemčiji.
Tudi v Mainz in drugih starodavnih nemških
mestih na jugozapadu je bilo razdejano mnogo
spomenikov velike zgodovinske in umetniške
vrednosti. Seznam navaja nadalje nekatera sre-
dišča južne Nemčije, med njimi predvsem Mo-
nakovo, Nürnberg itd. Tudi severna Nemčija
je utrpela hudo škodo. Razdejanih je bilo mno-
go zasebnih stavb in narodnih spomenikov,
med njimi cerkve velike umetniške vrednosti.
V Berlinu je bilo, kakor znano, razdejana slo-
vita cerkev sv. Hedvike in drugi spomeniki. Tu-
kajšnji krogi poudarjajo, da bo prišel dan po-
vračila. Sovražnik mora računati na kazen, ki
si jo je zaslužil.

Prof. Palmieri o pokolu v Katinu

Neapelj, 26. maja. V Kr. akademiji zdrav-
niško-kirurških ved je imel prof. Vincenzo
Mario Palmieri danes predavanje o rezul-
tatih mednarodne preiskave sodne medicine
glede trupel, ki so jih izkopali v proslulnem
katinskem gozdu pri Smolensku.

Potem ko je omenil odklonitev mednarod-
nega Rdečega križa, da bi izvršil preiskavo,
in sklep nemške vlade, da skliče medna-
rodno komisijo sodnih zdravnikov, v kateri
je govornik zastopal Italijo, je prof. Pal-
mieri izjavil, da je komisija potem, ko je v
Smolensku preiskala trupa, dokumente,
kraje, priče in vse drugo, kar je smatrala
za potrebno, osredotočila svojo pozornost na
tri medicinsko-sodne probleme, na identifi-
kacijo trupel, na vzrok smrti in na dobo,
ko je bilo povzročena smrt.

Govornik je podrobno opisal uporabljene
postopke in rezultate, ki jih je komisija do-
segla. Že po prvih izkopih je bilo mogoče
jasno ugotoviti, da je šlo za poljske častni-
ke, ki so bili vsi umorjeni s strelom v til-
nik, da je imela približno polovica trupel
roke zvezane na hrbtu in ča so imeli neke-
teri glave v vrečah, ki so bile privezane na
vrat.

Prof. Palmieri je nato dokazal, da je suho
in pečeno zemljišče ohranilo trupla razme-
roma dobro in enako tudi dokumente, ki so
jih našli pri žrtvah. Na podlagi teh doku-
mentov je bilo mogoče razpoznati žrtve tak-
koj in ugotoviti tudi čas pokola. Predava-
nje, ki ga je ilustriral mnogo projekcij,
je zbudilo največje zanimanje akademikov
in občinstva. (Corriere della Sera.)

Uspeh letalski napad

na kitajsko letališče

Z operacijskega področja na Kitajskem,
29. maja. s. Japonsko letalstvo je nepri-
čakovano napadlo sovražno letalsko opo-
rišče, ki leži 185 km zapadno od Hanga
v pokrajini Hupeh. Napad je izredno
uspeh kljub močnemu sovražnemu odporu
protiletalskega topništva. Bombe so padle
na vzletišča in na vojaške naprave. Vsa
japonska letala so se vrnila.

Zgodovinska odkritja na Dolenjskem

V Mihovem je kopal Kušljan 13 mesecev in pol, in sicer v dveh etapah: prvič od 18. avgusta 1899 do 29. oktobra 1900 in drugič od 16. avgusta 1902 do 10. decembra 1903. Skupno je bilo opravljenih 415 delovnih dni. Kopal je Kušljan s povprečno 4 do 5 delavci in odkril 506 grobov. Prvih 37 grobov je bilo odkopanih menda za ljubljanski muzej, od teh je bilo 9 rimskih, ostali pa keltski. Medtem je bil včasih navzoč F. Schulz kot zastopnik ljubljanskega muzeja. Pozneje pa je delal Kušljan na račun dunajskega dvornega muzeja, kamor so šle tudi vse najdbe.

Keltska trupa so bila navajno sezgana, glava pa je ležala posebej kaknega pol metra stran in je imela v ustih novček s podobo konjčka. Odkopavanje se je vršilo sistematično v pasovih in je bila vsa zemlja natančno pregledana, da nišel noben predmet. Legu posameznih grobov in predmetov je orisaval Kušljan po navodilih dunajskega kustosa J. Szobathija v posebne študijske načrte, ki so šli potem z materialom vred na Dunaj. Po ohranjenih denarnih nakazilih je prejel Kušljan do 10. decembra 1903 4.246,60 krones, vendar Pirkovič ne ve, ali je bilo to vse.

Prva pošiljka izkopanih je šla v Ljubljano, druga, za katero je prejel 1110 kron in vsebovala 830 predmetov, je šla še pred novim letom 1900 na Dunaj; potem so šle pošiljke na Dunaj še 7. januarja, 8. maja in 4. julija 1900, ter 23. oktobra, 26. oktobra in 15. decembra 1902 leta.

O izkopanem materialu pa je našel Pirkovič sledeče pomanjkljive podatke: Prvo odkopavanje je dalo dve bronasti, dve modri stekleni in eno železno zapetnico, dva meča, 4 fibule (zaponke), štiri sulice, devet koral in osem posod. 21. avg. 1899 pa je izkopal še štiri bronaste zapetnice, bronasto posodico, meč, železno sekirico in nekaj drobnarij. Do 7. septembra je izkopal v 37 grobovih nad 200 predmetov.

27. septembra je izkopal Kušljan 900 koral, 21 zapetnico, 4 meče, 34 fibul, bronasto posodico, 5 nožev, 17 posod, 26 sulic, 4 železne sekire, 4 ščite, 2 stekleni zapetnici, 2 pasova in mnogo drobnarij, 1 pas je bil iz bronaste pločevine, drugi pa iz usnja in posejani z drobnimi bronastimi gumbi, ki jih je bilo čez tisoč. Do oktobra je dobil še 6 nožev, 9 sulic, 12 zapetnic, 365 koral, 62 posod, 8 mečev, 63 fibul, 3 pasove, 2 galska denarja, osem ščitov, okrasni obrček iz srebra in razno drobnjavo.

Potem so zapiski pomanjkljivi in navajajo le važnejše najdbe. Tako je razvideti, da je bilo v drugi periodi kopanja odkrito do konca novembra 1902 okrog 40 zapetnic, med temi 7 steklenih, 21 pa bronastih s kačjimi glavami, dva galska denarja in okoli 35 mečev. 7. oktobra je izkopal celado, meč in ščit. 23. septembra 1902 je našel več fibul, zapetnic in posode, 7 mečev in 7 ščitov, bronaste konjčke z jezdecem in pa 2 kameniti detli, starejšega izvora. 28. novembra 1902 mu je sreča naklonila znova celado, meč in sulico.

Na južni strani vaškega pašnika je našel obsežno gomilo, ki se je izkazala za keltski topilnik železa. V njem je našel poleg pepela in žindre namreč za »legiti-macijo« tudi keltski novček. Tam poleg so tudi obdelovali železo, kar priča ogle, pepel, žindra in brusilni kamen.

Iz dunajskih pisem (Szobathijevih), je Pirkovič razbral, da je bilo Mihovo najpomembnejše arheološko odkritje tedanje Avstrije. Ko je bil Pirkovič pred desetletni leti v dunajskem muzeju je bilo vse gradivo iz Mihovega še v studiju in se je pripravljalo o Mihovem posebno znanstveno delo. Je pa v Mihovem še dela za arheologa, ker je ostalo še nekaj sveta, ki ga je Kušljan že plačal za kopanje, še neraziskanega. Tisti kos se je ohranil zato, ker je hotel Dunaj izvesti na njem vzorno odkopavanje, kar pa se je odlašalo do vojne, ko je šlo vse po vodi.

Kušljanovi zapiski kažejo, da je bilo vse šentjernejsko polje v predkeltski, keltski in rimski dobi posejano z manjšimi naselji. V rimski dobi je bila najmočnejša naselbina Crucium, kjer stoji sedaj Groblje. Starejša kultura v okolici, in sicer: Ledčeva vas, Stara vas, Mihovo in š. Jernej, se je pa romanizirala. Keltsko Mihovo je propadalo v rimski dobi.

številčno in kulturno in najdbe mso več tako bogate in številne. Z Zidanim gabrom se lice krajcev spremeni. Gozdni Gornjanci postanejo središče; ljudje bivajo v krajih, ki so se jih prejšnji rodovi ogibali. Prej povsod poseljena odprta ravnina je opusteljena in kraji v razvalinah. Vsi Slovenci je niso poselili, ker si ni moglo predstavljati, da bi se del Slovencev naselil na odprtem polju del pa se umaknil v goro in se tam utrdil v gozdu, od koder je oprezoval proti dolini.

Pirkovič si zastavlja vprašanje, proti komu so se prebivalci Zidanega gabra utrdili. Mar proti Obrom, ki so pritiskali za njimi? Ali proti romaniziranim ilirsko-keltskim ostankom, ki so morda še živeli v kakem skritem zaselju? Raziska-

sell na odprtem polju del pa se umaknil v goro in se tam utrdil v gozdu, od koder je oprezoval proti dolini.

Pirkovič si zastavlja vprašanje, proti komu so se prebivalci Zidanega gabra utrdili. Mar proti Obrom, ki so pritiskali za njimi? Ali proti romaniziranim ilirsko-keltskim ostankom, ki so morda še živeli v kakem skritem zaselju? Raziska-

va raznih razmer v podgorju prinaša Pirkoviču nekaj več luči. Vendar je le eno gotovo: prvi Slovenci se na šentjernejski ravnini in v odseku srednjih Gornjancov niso naselili na starih rimskih naselbinah (Crucium), ki so bila uničena, kar dokazuje tudi ime Groblje, niti ne na prostoru romaniziranega keltskega selišča Mihovo, ampak namenoma proč od njih.

Zakoni se sklepajo v nebesih

Dr. Karman piše svojemu prijatelju:

Dragi Ladko! Prekipevač veselja Ti naznanjam, da mi je slednjič uspelo pripraviti v srečno zakonsko pristanišče. Moja nevesta je angel, ki ga je Bog nalašč zame ustvaril; čudno je le to, da se nisva bila doslej že prej srečala.

Dragi prijatelj, po taki ženi sem hrepenel vse svoje življenje. Ni izsolana glasbenica, da, celo nerada govori o glasbi, toda ona čuti, ona preživlja glasbo z dušo in telesom, se veseli, joče in trpi. Njena duša je za glasbo deviška, neobdelana greda, ki jo je treba šele oplemeniti. Jaz sam jo hočem v tem izobraziti, za to vzgajati, da se bom ponašal z glasbeno najbolj izsolano ženko na svetu.

Spoznala sva se seveda pri nekem koncertu. Sedel sem na svojem navadnem mestu in pobožno poslušal božansko Beethovno glasbo. Slučajno sem se — ne vem kako je prišlo — črnil na svojo sosedo. Lepa, plavalosa, mlada dama, izredna prikazen. Vsa zamaknjena je poslušala glasbo, na obrazu se ji je izražala odkrita bol, usteca so ji se podhrtevale, v očeh so se lesketale solze. Da bi se bil kdaj na tak način odzival glasbi, še nisem nikdar doživel... Ko se je sosedo prepričala, da jo opazujem, je nekoliko zardela od sramu in si takoj obrnila z majnim robcem solze, ki so mi bile tako drage.

Tako sva se seznanila.

Seveda sem jo spremljal domov. Od tedaj se srečujeva skoraj vsak dan. Ali naj se spušča v podrobnosti? Ko sem se docela prepričal, da sva idealen par — (še nikoli in še nikdo me ni doslej tako verno, tako vneto poslušal, ko sem govoril o glasbi!) — sem se zaročil z Elo. Drugi teden bo poroka. Pripravila sva si prijazno gnezdece, kjer bova prirejala vsak teden enkrat svojim prijateljem glasbene večere. Seveda, samo izbrana, klasična glasba. Jazz in druge take moderne ropotije izključimo. Na Te računam brezpogojno!

Objame Te Tvoj

Iskreni prijatelj
dr. Karman

Ela piše svoji najboljši prijateljici: Draga Katinka! Zahvaljujem se Ti za Tvoja voščila. Torej da, tudi jaz! Kaj deš na to? S Slavkom je seveda vse končano! Saj vendar ne morem večno čakati nanj! Že tako sem mu žrtvovala polovico svoje mladosti. Moj ženin, profesor za petje dr. Karel Karman, je ljubezni dečko in me naravnost obožuje. Dobila sem, ne vem več od koga, brezplačno stopnico k Beethovnovemu koncertu in na tem koncertu sva se spoznala in to po nenavadnem naključju. Imela sem nove čevljičke, ki sem si jih bila prav tisti dan kupila. Brezvestni trgovec me je pregovoril za par, ki je bil za številko manjši od mojih navadnih. Ti če-

veljčki so me neznansko tiščali ves večer. Prebila sem prave peklenke muke, medtem ko so igrali na odru Beethovnova dela. Obraz se mi je kremžil od bolečin in neukrotljiva jeza me je silila v jok. Neznanske bolečine sem si lajšala le na ta način, da sem potegnila zdaj pa zdaj noge iz čevljičkov. Pri taki priložnosti me je pogledal moj sosed. Sram me je bilo, zardela sem do ušes, on se je pa razumeno nasmešnil in mi šepnil tiho na uho: »Nikar se ne sramuj, draga gospodična! Tudi meni se je že pripetilo, da so mi pri podobni priliki zalile solze oč.«

V odmoru se mi je predstavil in me pospremlil do doma. Najel je avto in je bil ves čas tako obziren, da ni niti z najmanjšo besedico omenil medpotoma mojih čevljičkov. Pozneje sva se zaročila.

Karel je, kakor že omenjeno, zlata duša. Eno napako pa le ima: in ta je njegova strast do glasbe. Vedno in vedno govori le o glasbi, kar postaja precej dolgočasno. V zakonu ga bom že odvadila.

Prihodnji teden se poročiva. Nameravam in priredim enkrat na teden čajne večere. Le nekaj najbližjih prijateljev, izvrstne piščice, nekaj jazzov... Upam, da prideš!

Sprejmi najpriprnejše poljube

od ljubee Te

Ele.

(Madžarsko napisal Leon Andor)

Sredi plamenov

Češko napisal Jiří Mahen.

Ogenj je valovil z grozljivo hitrostjo, zdelo se je, da je hiša od temelja v plamenih.

Gori v oknih so stali ljudje, lomili roke, spodaj je kričala in vpila množica, trobljenje se je slišalo še daleč.

Sedaj je planil plamen skozi okno, v notranjosti je grmel, stopnišče se je podiralo. Ljudem tam gori ni bilo več pomoči.

V tem je priletel mož iz množice, skočil k bližnji razpoki v zidu in že je plezal previdno višje in višje do okrajka. Povzpel se je nanj in se zagnal nato s spretnim skokom med dim in plamen.

»Lestvo! Lestvo! Hitro! Lestvo!«

Čutil je, kako mu razbija v sencih, ališal tesnobne klice kakor iz daljave. Ni se ozrl, zagrabil je prvo omedlelo žensko in se postavil z njo na okno. Opazili so ga in z glasnim rjevanjem odobraval njegovo drznost. Bled je stal, skoraj ni videl, trden in miren.

Tedaj je stopil na lestvo, nesel nezavestno žensko navzdol in se nato zopet dvignil do gorečega peklenkega žrela. Tam zunaj so začeli znani glasovi tesnobno in bolesto klicati njegovo ime. A on ni slišal teh glasov. Čeprav je čutil, kako se je vnel tram pod njegovimi nogami, je našel še eno osebo in jo nesel dol med ljudstvo. Nato — bil je zares že skrajni čas — še eno. Malone zadušeno se je vrغل za hip v travo in šel z roko preko obraza. Tam gori pa je udaril zubelj že do stropa in je zavil vse v svoj črni orjaški plašč.

Obkolili so junaka, vsak bi mu rad nekaj povedal, a nobeden ni vedel, kaj naj mu reče. V tem kleči junak, vidi pred samo ogromno množico in ve nekaj, česar drugi ne vedo. Tam gori sedi gotovo še sedaj polmrta mačka in mijavka. Kakor bi vekalo otroče.

Ali slišite?

Čuti jo je bilo razločno. In zagledali so tudi mačko sredi dima in plamena.

Mačka leti vzdolž okrajka, vdere v okno in izgine v dimu. Ljudje stojijo in njihovi pogledi so polni groze.

»Mačka! Mačka!« doni od vseh strani in oči vseh se upro v junaka.

»Ne hodi! Za božjo voljo, ne hodi!« zavpije oče in drži sina trdno za rokav.

»Prav navadna mačka je in ti si človek!« prepričuje poveljnik gasilcev. »Ne hodi!«

»Kmalu se poruši hiša!«

»Stara mačka. Vsaka druga bi se bila že rešila!«

»Gotovo je že mrtva!«

Toda množica umolkne, vsa otrpla od groze. Mnogi stoje kakor bi hoteli v prihodnjem trenutku pasti na kolena.

Ceferin:

Atilovo vino, ali: Slovo od mladosti

Pred desetletji je živel v Zalem dolu zadolžen kmet, Košutnik po imenu. Bil je majhen, širokopleč možiček z ogromno glavno na nizkem vratu.

V tej glavi se pa ni nabirala voda — kakor bi marsikdo lahko mislil, marveč so v njej delovali izredno dobro razviti možgani, ki so pritiklavcu pričarali nekateri skrivnostni pogled v bodočnost.

»Marko se zna zamakniti,« so mu peli slavo strmeči sosede, kadar so se za resnične pokazale njegove — po večini nesrečnosne — napovedi in prerokovanja.

Tisto leto, ko je bil požar upepelil Velike Pece, je povedal:

»Tudi pri nas bo še letos gorelo!«

In res je udarila strela v Košutnikovo stanjšico, ki je kakor Gedeonova bakla zagorela (druga poslopja je srečno rešila slavna zalodolska požarna brambac).

Šoštarčkov Nace je bil strah in trepet vse doline. Ni minila nedelja, da bi ne bil kje izzval kakega tepeža.

»Le počakajte,« je tolažil in prerokoval Košutnik, »ko bo začelo odpadati listje, bo Nacea vrag poctral!«

Kaj se je zgodilo?

Pri ličkanju so se fantje stekli in starega prepečala do smrti pobili. (Kdo ga je »poctral« — vrag ali kako drugo višje bitje — se ni dalo točno ugotoviti).

Od drugih »jasnovidecev« se je Miha prijetno razlikoval po tem, da ni premeval tiste tradicionalne vizije o »železni kačici«. Možakar je v tem pogledu krenil s šojene steze svojih »kolegov« in je »pogledal« še lepo vrsto kilometrov dalje v bodočnost.

Rekel je:

Junak pleza prožno po lestvi, plameni mu udarjajo nasproti, ne zmeni se zanje. Sedaj je izginil v pekl... Trenutek... Se en trenutek...

Tramovi pokajo, požar postaja silnejši. Vsa hiša gori ko kaka igračka. Groza sili občinstvo na kolena. Mnogi molijo glasno, ženske se jočejo, možje stoje ko stebri, najsvetejši izmed vseh trenutkov je prišel.

Junak se prikaže v plamenih. Še dva koraka in doseže lestvo... Toda ne doseže je — usta — se. Obe roki dviguje nad glavo in drži —

veličastno kakor duhovnik monštranco — mačko visoko nad svojo glavo. Negiben vztraja tako nekaj trenutkov.

Vseh oči tam spodaj izražajo grozo in blaznost. Večina si zakriva obraz, maši si ušesa. Še stoji tam gori, mačko drži v iztegnjenih rokah, visoko nad svojo glavo.

Kdor se ni pokleknil, poklekne zdaj in se bije po prsih. Vsi nagnejo glave in molitev bobni kakor nevihta nad glavami.

Se stoji tam.

Sedaj je izginil v plamenih.

Zakaj je morje sinje?

Kadar pomislimo na morje ali govorimo o njem, vedno je z njim v zvezi predstava o njegovi neizmernosti in prostornosti in predstava o njegovi sinji barvi. Adria se s svojo modrino posebno odlikuje.

Na prvi pogled bi pomislili, da je barva morja odsev neba. Gotovo ima tudi nebes delni vpliv. Toda opazujemo lahko, da je kljub oblačnemu vremenu morska voda modra. Ob bregu pa je prav plitva voda brezbarvna. Razlago bomo morali spraviti v sklad s tem opazovanjem. S takimi in podobnimi vprašanji so se ljudje že dolgo ukvarjali. Sredi prejšnjega stoletja pa je učenjak Bunsen podal razlago za ta pojav.

V tej obliki, s kasnejšimi izpopolnitvami, gledamo na ta pojav še danes.

Svetlobni žarki, ki jih dojemamo kot belo svetlobo, prehajajo iz zraka v morsko vodo; na drobnih delcih, ki so v njej — to so prav mali organizmi, raztopljene soli in podobno — se svetloba odbija in prehaja skozi vodo do nas. Če ta plav vodo tanka, se svetlobni žarki opazno ne spremenijo in voda se nam dozdeva brezbarvna. Če pa mora žarek prepotovati debelejša plast, izgublja na poti vedno več svojih rdečih in rumenih svetlobnih sestavnih elementov, katere delci v vodi vpijajo (absorbirajo). Ker so v beli svetlobi poleg rumenih in rdečih žarkov še zeleni in modri, se le-ti od delcev odbijajo in kot preostala svetloba prihajajo do naših oči. Tako vidimo morje plavo. Absorbirajo svetlobe je odvisna od slanosti in od temperature. Toplejša morja imajo čistejšo in lepšo modro barvo.

Se mnogo je čimteljev, ki v večji ali manjši meri spreminjajo barvo. Pri sedanjih razlagi smo upoštevali le čisto morsko vodo. Ime za Rdeče in Črno morje izhaja od njih, značilnih prevladujočih barv, ki so posledica najrazličnejših čimteljev, kakor na primer podlage, rastline in živali. Ti čimtelji prevladujejo nad splošno znanimi.

RAZSTRESENOST

Služilnja pravi profesorju, ki je v svo- je dele zatopljen:
»Gospod profesor, telefon je pozvonil!«
»Peljite ga v sprejemnico, takoj pridem.«

BAKTERIOLOG KOT OČE

»Gospod profesor, — štoklja vam je trojčka prinesla!«
»O Bog, kako pa je prišla ta epidemija v mojo hišo!«

HUDA EVA

»Ne morete si m'slti, kako zlobna je moja žena. Če bi bila ona Eva, bi dala Adamu lesniko!«

Iskre

V obnašanju se pozna olika, v govorjenju navzočnost duha, v p'savi prava izobrazba, v delu energija, v ednošaju do bližnjega značaj.

Zvestoba psa je zato gniljiva, ker je ne izraža z besedo, temveč z dejanjem.

Dostikrat iščemo srečo, kakor iščemo očala, ki jih že imamo na očeh.

Besede: »Zal mi je« — so najbolj razširjena laž.

Dvom je krsta vere in z belka vede.

Najprejnejši ljudje so tisti, ki sree ne potrebujejo.

Čimveč najde človek v sebi, temveč najde v drugih.

Kar mož izgubi na volji, pridobi žena na moči.

Spomini so sanje o zakladih, katere smo že davno izgubili.

Zdrav človek ima tisoč želj, bolnik samo eno.

Starostna mladost je grša kakor mladostna starost.

Srečen je tisti, kateremu se brz sreče vse posreči.

Pridnemu je samota blagoslov, lenuhu prokletstvo.

Genialni može prejmejo honorar v obliki spomenikov.

Ob spevu slavca postane vrabec dom'sljav.

Dobrotniki so po smrti bolj pogrešani, kakor obžalovani.

(Biba)

Strmiški:

Uganka

Tri zloge, osem črk beseda cela abstrakten vselej je pomen imena. Komur velja, navadno se je ustraši, a vendar tudi srečo znači včas.

Če prvi zlog besedi tej odbiješ in v mladih letih tja v prihodnost riješ, pa boš — če nisi še — prišel do mnenja, da zanj je dati skoro pol življenja.

Ostanku črko prvo zdaj odreži, z razglasom jadrno domov pribeži in če oglas ta službo ti ponudi, vsaj prošnje predložiti ne zamudi.

Beseda slednja tudi to pokaže — čeprav nam lažna večkrat se izkaže —: K oltarju ko z nevesto ženin stopi, z izkazom takim župnik zakon sklopi.

Okrni tej besedi zdaj glavico, zasilil koj boš glasno govorico. Če tudi ti se glasno ji odzoveš, z imenom pravim jo sedaj pozoveš.

Tri zadnje črke: drugi sklon množine obraza tvojeja so del beline. Rdeča so ko makov cvet v mladosti in vela kakor lubje so v starosti.

Dve zadnji sta velikega pomena: Začetnici sta slavneja imena, ki nas doma in v svetu je proslavil in v delih svojih si spomin postavil.

Še zadnja črka. Tretja v abecedi: na topolomeru razodeva v sredi, če mraz pritiska, zima nam zavlađa, poleti, ko vročina nas napada.

moril naše ljudi in kamor je stopila njegova noga, ni več rastle trava.

»To so nam že v šoli pripovedovali,« ga je prekinil sin. »Kaj novega povejte, oče!«

»Dobro, bom pa povedal, da boš zajajal kakor tele, ko zagleda nove jasl. Povsod so že stikali in iskali dragoceni njegov protok, nikomur pa še ni prišlo na misel, da bi prekopal tisti naš griček tam za potokom.«

Premolknil je. Grobno tišino je motilo le brencanje velike mesarske muhe.

»Oče,« se primakne Damjan bliže k bolniku. Od razburjenja trepeče njegov šepetajoči glas. »Oče, nikar ne recite... da se šalite!«

»Saj vidiš, da sem bolan... kaj bi se šalil!«

»Torej... pod gričkom?«

»Da, pod gričkom!... Še danes vzemlita z bratom kramp in lopato in kopljita, kopljita!... Saj veš, da jaz vem in vidim marsikaj, kar ni dano drugim ljudem... Sosedom pa recita, da hočejo Košutnikovi tudi imeti svoj vinograd!«

Brata sta si zavihala rokave. Kakor dva motorizirana robota sta šla na delo.

Od jutranje do večerne zore sta garala, kopala, da so jima pokale kosti in jima je curkoma lil znoj po obličju.

»Poglejte ga... pogledjte ga, fanta!« so v Damjana buljili sosede.

»Se ne gode čudeži! Kar čez noč se je otrsela lenobe... Le katera božja pot ga je tako izpremenila!«

Teden — dva — tri — sta premetavala illovnato prst.

Polovica grička je že prekopanega. Tedaj pa pokličejo Damjana k očetovi bolniški postelji.

Teško hrope stari mož. Bela žena s kosom ne more biti več daleč.

S težavo dvigne bolnik izsušeno desnico in jo pomoli sinu: »Odpušti, Damjan,« šepetaje razpokane ustnice, »samo dobro — dobro — sem ti hotel!«

Fant se zamislil. Kaj naj odpusti? Oče je bil še predober z njim. Kdo izmed drugih očetov bi ga ne bil že zdavnaj napodil iz hiše?

Zdajci mu pa prebledijo lica.

»Ukanil me je stari — strašno ukanil!«

Niti pogledati ni mogel več svojih žuljavih rok, ne da bi vzkripel v strašni jezi.

Tako je očetu zameril, da ga še pokropiti ni šel.

Njegov brat je sam prekopal še drugo polovico griča in si je uredil prav čeden vinograd.

Pred pol stoletjem v novem gledališču

Ko mineva petdeset let po prvi sezoni v sedanjem ljubljanskem opernem gledališču, nam je ugledni naš režiser in gledališki umetnik g. Pavle Rasberger obljubil strniti kopico svojih vtisov in spominov v članke, ki jih bomo objavljali s slikami v ponedeljskem »Jutru«. Ne dvomimo, da bodo zanimali vse občinstvo, ki ljubi svoje gledališče in je nanj navezano z mnogimi pristranskimi spomini.

V noči od 16. na 17. februarja 1887. — torej pred 56 leti — je nastal v Ljubljani požar, ki je razburil vse mesto. Ogenj je skoraj do tal upepelil zgodovinsko stavbo, staro deželno gledališče. O tem dogodku smo že večkrat pisali. Slika nam kaže prizor, ko je ljubljansko prostovoljno gasilsko društvo pod vodstvom zdaj že pokojnega Frana Doberleta st. stopilo v akcijo. V največji nevarnosti sta bili tudi sosedni Kastnerjeva in Kirbiševa hiša.

Pred petdesetimi leti je Slovensko gledališče v Ljubljani končalo svojo prvo sezono v novem deželnem gledališču — v sedanji operi. Kako je životalila naša Talija v starem stanovskem gledališču na Kongresnem trgu, kako so se nato po požaru tega gledališča vršile slovenske predstave v »Čitalnici« v Selenburgovi ulici, kdo je vse sodeloval pri teh predstavah, nam pove Antona Trstenjaka knjiga »Slovensko gledališče«. Kljub temu, da smo dobili novo stavbo, v kateri smo postali ravnopravni, se »Slovensko gledališče« le ni moglo tako razvijati, kakor se je začelo leta 1918.

Pavle Rasberger

Po vzoru nemškega gledališča je trajala sezona takrat le šest mesecev. Medtem ko se je ravnatelj nemškega gledališča odpravil s svojo družbo v kakšno nemško kopališče in tam nadaljeval sezono kot tako imenovano letno in so tudi češki, hrvaški in srbski igralci, ki so bili od sezone do sezone angažirani pri našem gledališču, našli čez poletje zaposlitev doma, je ostal naš igralec na cesti. Slovenski igralec, ki je nastopal do konca sezone, si je moral za neplačane počitnice preskrbeti kakršno koli zaposlitev, če že ni imel zasebnega poklica. Lahko se je zgodilo, da je v tej zaposlitvi tudi dalj časa ostal. Ker ga je pa vleklo nazaj k odrju, je moral skoraj vsakokrat začeti iznova, posebno če je bil preskočil eno ali kar dve sezoni. Pogosto so se menjavali tudi režiserji. Umljivo je torej, da ni moglo biti govora o kakšnem vigranem ansamblu. Vse te neugodnosti, ki so ovirale napredek gledališča, kakor posameznim igralcem, so imele za posledico, da si je mnogo igralških talentov poiskalo za stalno drugo zapo-

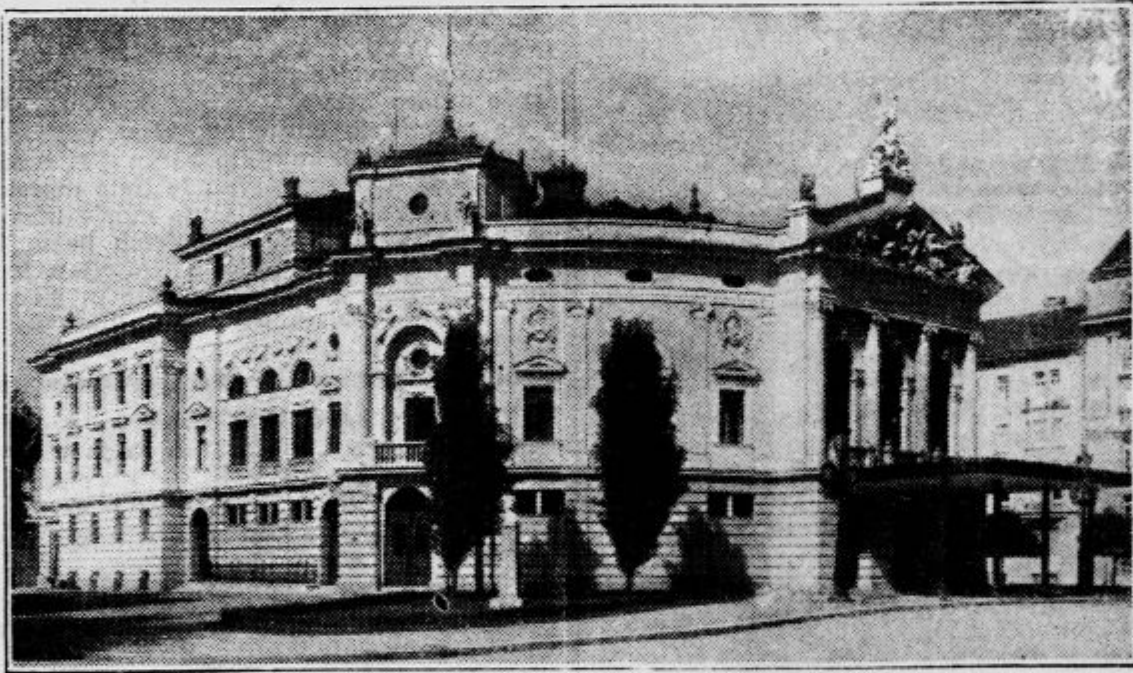
slitev. Posebno vztrajni in v pričakovanju in trdni veri, da bo enkrat le zasijalo sonce na našo Talijo, so vzdržali. Bili pa so tudi poedinci, ki so odšli na druge, večje odre; v prvi vrsti operni pevci.

Minilo je torej pol stoletja od časa, ko se je zaključila prva sezona v novem gledališču.

Moj namen je, da v kratkih odstavkih opišem kot svoje osebne doživljaje tedanje dogodke in dogodke, ki so se odigravali pozneje, bili pa so v zvezi s prvimi; da se spomnim onih, ki so tedaj delovali za procvit našega gledališča, živeli in se gibal v istem skupnem ozračju.

V noči od 17. na 18. februar 1887 je pogorelo staro stanovsko gledališče na Kongresnem trgu v Ljubljani. Čeprav sem bil dopolnil komaj 5 let, se dobro spominjam, da me je moj oče držal na rokah in da je bilo na Čevljarskem mostu poleg naše obitelji vse polno ljudi. Bil je požar, ki ga imam še vedno pred očmi.

Nekaj let pozneje — neko nedeljo — sem zašel z očetom in materjo v stavbo novega gledališča, ki je bila še v surovem stanju. Nekaj naš sorodnik, pri stavbi polir, nam je razkazoval oder in prostor za gledalce. Tako nam je na hodniku v drugem nadstropju desno, kjer je igrala loža — kazal mesto, kjer se bo vleklo »tisto« gor in dol; mislil je na glavni zastor. V gledališču tedaj še nisem »zahajal«, kajti do takrat sem bil videl — z vrvišča — le eno edino predstavo v stari »Reduti« na Sentjakobskem trgu, in to po zaslugi revizorja, ki si je bil pri nas (moj oče je imel urarsko trgovino) izposodil stensko uro. Tam so imeli po požaru starega gledališča Nemci svoje predstave. Imena igre si ta-

Naše operno gledališče ob svojem zlatem jubileju

A. P. Čehov:

Maščevanje

Lev Savič Turmanov, lastnik prijetnega majhnega imetja, mlade žene in solidne plešaste glave, je sedel lepega dne, o priliki prijateljevega godovanja, k igralni mizi, da bi igral whist. Po prav znatni izgubi so mu stopile potne kaplje na čelo, pa se je kar nenadoma domislil, da že dolgo ni prijel za kozarec. Vstane, solidno se gugaje in se po prstih napoti med mizami proti salonu, kjer je plesala mladina. Lev Savič se tu prizanesljivo nasmehne in očetovsko potrepla mladega lakarja po ramah. Potem pa smukne skozi majhna vrata, vodeča v buffet. Na okrogli mizi so stale steklenice vina, likerjev, konjaka. Na mizi poleg nje je ležal med drugim narezki v mladi čebuli in peteršilju napol načet slanik. Lev Savič si napolni kozarec, zakrili z roko po zraku, kakor bi hotel govoriti, nato napravi ves trpeč obraz, sune z vilicami v slanika in... Tistikrat pa nenadoma zasliši za steno pogovor...

»Prosim,« pravi čist ženski glas. »A kaj?«

»Moja žena,« zamrmra Lev Savič, ki spozna glas svoje žene. »S kom neki govori?«

»Kadar hočeš, srce,« odgovori za steno močan, zvočen bes. »Danes ni mogoče, jutri bom imel ves dan posla...«

»Dohtjarev,« zamrmra Turmanov, ki spozna v basu svojega prijatelja. »Tudi ti, moj Brut? Mar je tudi njega ujela? Niti za trenutek ne more biti ta nemirna in neugodna fanka brez avantur.«

»Za jutri sem tvoj oddan. Če se ti zljubi,

napiši mi par vrstic. Hudo ljubo mi bo. Treba pa je korespondenco nekako urediti. Nekaj posebnega je treba iznajti. S pošto ne gre. Če ti pišem jaz, dobi pismo tvoj stari kopun, če mi pišeš ti, dobi pismo moja žena in ga prav gotovo odpre.«

»Torej kako?«

»Saj pravim, nekaj pripravnega je treba najti. S služkinjo ne gre, ker je stari falot gotovo tudi služkinč podkupil. Kaj pa počne zdaj?«

»Igra. Pa stalno izgublja, ta stari osel.«

»Ima pač srečo v ljubezni,« pravi Dohtjarev. »Oho, srce, zdaj se nam našel. Jutri ob 6. uri grem iz urada in moram skozi park, kjer se sestane z načelnikom.«

Ti, moja prevzesta, spustiš točno ob šestih, niti minuto prej, spustiš torej pismo v mar-mornato vazo, ki stoji levo od lope in...

»Že vem...«

»Nu, torej. To bo lepo, pa tudi novo in poetično. In ne bo izvedel niti tvoj stari osel, niti moja zvesta ženica. Velja?«

Lev Savič izprazni še en kozarec, potem pa se vrne v igralnico. Odkritje, ki ga je pravkar doletelo, ga ni niti najmanj presenetilo, še manj pa pobilo. Časi, ko se je zavoljo takihle reči razburjal, prirejal scene in besnel, so že davno za njim; zdaj se poživlja na vse to. Vse take ženske avanture je sprejemal na znanje, kakor bi jih ne bilo. Tola tole tukajle mu je bilo vendar malce nevarno. Takle izbruh, kakor: stari kopun, falot, stari osel, so vendar žali njegovo ničemurnost.

»Kakšna svinja je tale Dohtjarev,« je razgledljal medtem, ko je pisal svoje izgube. »Če ga srečam na cesti, me obispa

s svojim prijateljstvom, reži se in me gladi po suknjiču, na, zdaj pa takele nizkosti! V oči mi je prijatelj, — za hrbtom pa: stari kopun, stari osel, falot.«

Čim bolj so se mu množile izgube, tembolj ga je jezila žalitev.

»Smrkavec,« pomislil v sebi, pa zdrobi kredo v svojem besu. »Paglavci... Ne maram delati sicer nikakega škandala, ampak jaz ti bom že pokazal, kdo je kopun...«

Med večerjo ni mogel gledati ravnodušno Dohtjarevu v obraz. Ta pa je prišel k njemu in ga kar v oči izpraševal: »Kako vam gre, Lev Savič? Ali ste mnogo priigrali? Čemu ste tako žalostni?« In tako dalje. Po pravu starega hišnega prijatelja je celo počutil ženo, kako je slaba in svojemu možu premalo zvesta. Žena pa je le naredila sladke oči, se smehljala in kramljala tako nedolžno, da bi samega hudiča prepričala, da še ni nikoli prevrnila svojega moža.

Potem sta šla domov. Lev Savič je bil nataknen in nezadovoljen, češ, da je dobil pri večerji stare galoše namesto teletine. Mogoče bi se venlarie ukrotiti, toda žvrgljanje svoje žene in njen smeh sta mu venomer vzbujala spomin na starega kopuna in falota.

»Klofota ščurku!« je mislil v sebi. »Javno osramočenje...«

In še bi bilo dobro, tako je premišljeval, temeljito pretepeti Dohtjareva, pozvati ga na dvoboj, ustreliti ga kakor psa, — vreči ga na karšenkoli način iz njegove službe, — vtakniti v vazo nekaj gnusnega, nekaj prav grdo smrdečega, — crknjeno podgano na primer... Tudi to bi ne bilo slabo, vzeti pismo svoje žene iz vaze, namesto njega

va, ki je štela tedaj komaj 17 let — okrog nje solisti in zbor, a na tleh sedimo otroci. Generalna skušnja »Prodane neveste« se je vršila kot predstava za povabljenno občinstvo. Že takrat je doživela Smetanova opera velik uspeh in vsaka predstava je bila tudi zame dogodek, na katerega sem se ves dan pripravjal.

Od slovenskih igralcev in pevcev iz leta 1892-93 so se posvetili popolnoma igral-skemu poklicu: Ignacij Borštnik, Anton Danilo, Anton Verovšek, Josip Noll, Fran- ce Rus, Avgusta Danilova, Zofija Borštnik- Zvonarjeva in Irma Polakova. O njih pa izpogovorim prihodnjik.

Pavle Rasberger.

Krinke in zvijače v naravi

Borba za življenje ne ostane prhranje- na nobenemu živemu bitju. Že mikrobi v kapljici vode se borijo med seboj ter strežejo drug drugemu po življenju. Narava je pač strahovito neusmiljena. Vsem bitjem gre samo za življenje, za to, da propadejo sama, ali pa da povzročijo propast drugih. Kakor zasiedimo ta boj pri vrstah praživali, takšno je življenje v splošnem. Narava, ki nikoli ne upošteva posameznikov, temveč življenje kot celo- to, podpira to borbo in ji pomaga z na- ravnost neverjetnimi pripomočki. Lahko bi dejali, da skoro ni na svobodi živeče živali, ki bi končala naravne smrti zaradi ostarelosti. V stvarstvu povsod prevladuje neusmiljeni izbor. Samo tisti, ki so resni- čno žilavi in vsestransko najmočnejši do- sežejo cilj, ostali podležijo in postanejo

prej al, slej žrtve svojih nasprotnikov. — Toda narava ne dovoljuje nikjer razdeja- nja brez borbe. Nasprotno, opremila je svoja bitja s pravicami množico napadalnih in obrambnih sredstev ter jim dala na pot instinkt, k se kaže v zvijači in maskira- nju pred grozečimi nevarnostmi.

Ljudje komaj slutimo, kako profinjene in mnogovrstne so metode s katerimi se bitja borijo za svoj obstoj. Znanje so zu- želke, ki se skrijejo v kelihe cvetlic, da lahko z njih napadejo metulje, ki prdejo v cvetne čašice sesat med. Mravlje gradijo za svoje razmere naravnost ogromne jar- ke, v katere love svoje žrtve. Druge žu- želke si zopet namažejo nožice z lepivom, katere nastavljajo, da se nanje lovijo mu- he. So pa med njimi tudi takšna bitja, ki okužijo ozračje z jedko tekočino, ki omami njih žrtve, tako da postanejo njih plen. Druge žuželke zopet izločajo narkotična sredstva, ki privabljajo n. pr. mravlje. Ne- katere živalice operirajo celo s kemičnimi pripomočki. Z nekakšnimi strupenimi oet- vami se podajajo na lov ter napadajo svoj plen. Na Javi živi neke vrste stonoga, ki se poslužuje za svoje napadalne namene pruske kisline. In med koblicami je zna- na tudi takšna koblica, ki se njena vna- nost popolnoma sklada s podobo šopka pi- sanih rož in listov. Ta koblica negibno čaka, dokler se ji ne približa žuželka, ki je v svoji zmoti zamenjala nevarnega pre- žarja z nedolžno cvetko — in s tem pospe- šila sama svoj konec.

Niž manj rafinirana kakor opisano na- padalno orodje niso tudi obrambna sred- stva, s katerimi je narava opremila svoja bitja. Nekateri metulji s pisanimi krilji imajo posebne izločevalne naprave za stru- pe. Takozvani »bombardirski hrošč« brizga od sebe solitrno kislino, ki se spreminja v oblačice plina. Nekateri vrste sip se prav spretno maskirajo s spuščanjem črne bar- ve. Kulturni filmski biolog dr. Ulrik K. T. Schulz je napravil na mornariški biološki postaji v Rovignu prav zanimive posnetke o sipi. Z njimi je dokazal, da sipa lahko v nekaj sekundah popolnoma spremeni svojo barvo in sicer v popolnem skladu z okolico, v kateri se trenutno nahaja. Ta stvar je bila doslej še prav malo znana. Imenovani učenjak je napravil tudi zani- miv posnetek morskega pajka, ki ni v re- snici noben pajek, pač pa neke vrste kon- ski rak, ki se silno spretno maskira proti nezaželjenim stanovalcem morja. Ta pa- jek, oziroma rak, si natepe na glavo, boljše rečeno na svojo stremo, mnogo alg ter se tako okrinkan napoti dalje. Če pride v kraj, kjer ne uspevajo zelene, temveč rdeč- kaste alge, sname svojo zeleno navlako s sebe ter si nenadoma nastriže s kleščami rdečih alg ter jih pomeje po svojem hrbtu. Toda višek v pretvarjanju doseže nedvom- no »potujoči list« iz družine koblic. Na- rava je to živalico tako opremila, da nje- na krila popolnoma sličejo površini dre- vesnega lista ter posnemajo njegove žile in žilice.

Močerad ima na hrbtu rdečkasto progo. Kakšen pomen ima ta barva? Ne pomeni nič večni nič manj kakor: »Ne dotikaj se me, kajti jaz sem strupen!« In ognjeni mo- čerad resnično izloča strupeno sluz ter je zaradi svojih kožnih žlez nežen za dru- ge živali. Njegovi nasprotniki to dobro ve- do in se ne polotijo. Najzanimivejše pri- tem pa je, da so se na podoben način opre- mile tudi nekatere druge živali, ki niso z močeradom prav v nobenem sorodstvu. — Tukaj se nam narava kaže s svoje dobre strani, ker zavaja svoje sovražnike. Tudi nekatere gosenice kažejo podobno straho- valno zunanost, ki naj bi oplašila njihove pokončevalce. Znano je tudi, da imajo nekatere vrste muh veliko podobnost z osa- mi, nekateri metulji pa posnemajo v zu- nanj podobi sršene, samo da bi ostrašili in oplašili tiste, ki jim strežejo po življenju.

SLABA VEST

Profesor svojemu slugi: »Jaka, pridite k meni v delavnico, da vas bom z rent- genovimi žarki presvetlil!«

Sluga jecljaše: »Pa, pa, jaz, jaz nisem konjaka spil.«

GLAVNA STVAR

»Tvoj zaročenec vendar jeclja!«

Pri poljubovanju se to ne pozna!«

R. M.

Kaj misliš, Viktor, je namen teh vrst?

Da koč novi je potreben krst: »Viktor!« naj dom se imenuje, ki nad divjadjo plemenito čuje, počitek Tebi in vsem onim da, ki vredni so in lovskega duha!

R. M.

Glej, Viktor, v vsakem letnem časi zavetje da Ti koč v jasi: Pred lovom rad se odpodiješ, ko lova se dovolj navziješ, hitiš tja v koč sred gozda, ki mir telesu, duši da, ki božajoč Ti duh objame, telesu vsako trdnost vzame. Kaj mar Ti šumni svet, prepri — narave le uživaš mir. In če si družbe zaželi srce, kako z veseljem lovski prihité prijatelji na Tvoj bogati lov, pod koč gostoljubni krov.

Kaj misliš, Viktor, je namen teh vrst? Da koč novi je potreben krst: »Viktor!« naj dom se imenuje, ki nad divjadjo plemenito čuje, počitek Tebi in vsem onim da, ki vredni so in lovskega duha!

R. M.

pa vtakniti kako sramotilno pisanje s pod- pisom »Tvoja Marija« — ali kaj podob- nega...

Dolgo časa je hodil gori in doli po svoji spalnici pa se naslajal nad svojimi načrti. Potem je kar mahoma obstal in se udaril po čelu.

»Zdaj ga imam!« pravi sam zase. »Bra- vo!« In ves zažari v blaženosti. »To je nepopisno imenitno. Tako se bo zgodilo.«

Ko je žena zaspala, je sedel k pisalni mizi in pričel po dolgem prevdaranju s potrjeno pisavo in premišljenimi pravo- pisnimi napakami pisati trgovcu Dulinovu naslednje pismo:

»Spoštovani gospod! Če jutri, 12. maja, točno do 6. ure zvečer ne vtaknete v vazo, ki stoji v parku levo od lope, 200 rubljev — ste mrtvi in mi požememo vaše modno podjetje v zrak.«

Ko je napisal, je od veselja poskočil s stola.

»Tole sem si stajno izmislil! mrmra sam zase in si mencá roke. »Velikansko! Satan sam bi ne mogel boljšega najti. Stari trgov- cev se bo pisma hudo prestrašil in bo bežal na policijo. Ta se bo skril na levi v gmrovje in ko bo nekdo hotel pismo dvig- niti, — hop — bo nastal imeniten ples. Pre- den bo mogel stvar razložiti, — bo svinja, bo beštija sedela v luknji... Velikant- no!...«

Prilepil je znaniko na pismo in ga nesel na pošto. Potem pa je zaspal s srečnim smehom na ustnih in je spal kakor še ni- koli v življenju. Ko se je zjutraj prebudil in se spomnil svojega načrta, je od veselja zagodel in vštípnil svojo nezvesto ženo v

podbradek. Tudi na potu v urad in tudi v svoji uradni sobi se je vsedaje smehljaj, — predstavljal si je grozo Dohtjareva, ko se bo znašel v zagači. Malo pred šestu uro ni mogel več zdržati, tekkel je v park, — na lastne oči hoče videti, kako se bo obnašal sovražnik v tej brozgi.

»Aha,« dahne, ko sreča prvega policista. Gre prav do lope, sede za grm in po- lepšno opazuje vazo. Čaka. Njegova ne- strpnost je brezmejna. Točno ob šestih pride Dohtjarev. Viii se mu, da je sijajno razpoložen, poživlja predse in kadil cigaro.

»Le počakaj, samo počakaj,« se veseli Turmanov. »Jaz ti bom že povrnil falota in starega osla!«

Dohtjarev pride do vaze in malomarno seže vanjo. Lev Savič se dvigne in spremlja z očmi vsako njegovo kretnjo... Mladi mož dvigne iz vaze majhen zavoj, ga opa- zuje, se ozre okoli sebe in skomigne z ra- men, potem nesigurno odpre, spet sko- migne z ramen, v obličju mu žari veliko začudenje: vsebina zavoja je bila 200 rub- ljev.

Dohtjarev je dolgo opazoval bankovce. Slednjič je med neprestanim skomiganjem vtaknil v žep in se glasno zahvalil:

»Merci!«

Tudi nesrečni Lev Savič Turmanov je sil- šal ta »Merci«. Ves večer se ni gnil iz- pred prodajalne Dulinova. Opazoval je tr- govino, grozil napisni deski in kdel sam v sebi:

»Svinja! Štrahopetec! Štrahopetni kra- mar! Garjevi branjevec! Zajec! Podlež vampasti! Štrahopetec!«